

**TOTUL ESTE ONTOLOGIE POLITICĂ!
TREI PARADIGME ESENȚIALIZATE ȘI O DEZBATERE**

VIORELLA MANOLACHE*

Abstract. *The present article approaches the ideational texture of the volume focused on Instituting Thought. Three Paradigms of Political Ontology (2021), by the Italian philosopher Roberto Esposito. The interest (here) denotes, on the one hand, the essential reading of R. Esposito's comments on three paradigms of political ontology – destitute (Heidegger) – constitute (Deleuze) – institutive (Lefort and, implicitly, Esposito), by offering a contextualized debate on the perspectives, on the updates and transgressions of political ontology. From a punctual point of view, the reference is made to post-foundational political ontology (Oliver Marchart, 2007), to the landmarks of neo-ontology (Carsten Strathausen, 2009 – here, with a debate converted into dialogue – Roberto Esposito on C. Strathausen and Bruno Bosteels on R. Esposito), as well as on radical democracy, the latter theoretically (re)articulated in the volume coordinated by Lars Tønder and Lasse Thomassen (2005); on the other hand, it is reaffirmed that everything is political ontology! – a statement that we will deduce – via R. Esposito – from the connection operated between political action and the hierarchies of political philosophies, in general, through the intensive act of awareness of the named reality.*

Keywords: *Political Ontology; Instituting Thought; Paradigms; Roberto Esposito*

Ontologia politică – o dezbatere (con)textualizată

În lucrarea *Instituting Thought. Three Paradigms of Political Ontology*, Roberto Esposito¹ se raportează la un cumul esențializat-triadic, reprezentativ pentru trasarea actualizărilor și transgresărilor ontologiei politice, angajându-se în efectuarea unor evaluări stricte, cu referire atât la *ontologia politică post-fundațională* (Oliver Marchart²), la caracteristicile *neo-ontologiei* (Carsten

* Cercetător științific III, dr. la Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române, București; vio_s13@yahoo.com; viorella.manolache@ispri.ro.

¹ Roberto Esposito, *Instituting Thought. Three Paradigms of Political Ontology*, Cambridge, Polity Press, 2021.

² Oliver Marchart, *Post-Foundational Political Thought Political Difference in Nancy, Lefort, Badiou and Laclau*, Edinburgh University Press, 2007.

Strathausen³), cât și la democrația radicală, cea din urmă (re)definită teoretic în volumul coordonat de Lars Tønder și Lasse Thomassen⁴.

Roberto Esposito adoptă o poziționare *introdactivă*, referințele îndosariate și etalate *doar* ca elemente *concluzive* ale *deschiderii* realizate având menirea de a fixa coordonatele de parcurs ideatic ale volumului *Instituting Thought*. Perspectivele emise generează o dezbatere capabilă de a include problematica ontologiei politice într-un (con)text clar delimitat, particularizat de cadrele/*caput*-urile conferite – la o extremitate, Oliver Marchart, autorul care dedică un recurs explicativ ontologiei politice și, implicit, formelor *institutive* ale gândirii, accentuând – via Nancy, Lefort, Badiou și Laclau – tensiunea (pe fundalul măsurării energiei și al stabilirii fundației/vitalității de care termenii dispun) care se propagă continuator între *politică* și *politic*. Acesta insistă asupra unei intersecții deductibile prin chiar revenirea la *impolitic*, termen conceput și livrat cu valențe de „supliment al lipsei de legitimare în ontologiile politice post-clasice, cel care se retrage în momentul de instituire al socialului”⁵, retragere pe care R. Esposito o întrevede, de la celălalt capăt, sau cealaltă extremitate, detașată de negația fundamentului (restabilire a aceluiași mecanism metafizic care fusese deconstruit, doar în sens negativ) și acreditată cu ipostaza asumată a unei „versiuni slabe“, creând reflexe oscilante între prezență și absență, „fără a coincide vreodată cu una sau cu alta”⁶.

Deși marcat de provizorat și de efemer, *impoliticul* este considerat de R. Esposito un factor având atribute categoriale, extrapolat la o gamă referențial-vastă, cu valențe calificative, adaptate dinamicii socio-culturale susținute de seria de „evenimente care au marcat istoria cea mai recentă și, în special, accelerarea extraordinară a crizei [cu referire la anul care indică apariția lucrării – 2015 – s.n.] – ar fi mai bine să o numim furtună [a se vedea, în acest sens, demersurile publicate ale Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu”, dedicate metodic furtunii perfecte în Europa! – s.n.] care a lovit toate instituțiile politice ale acestei țări [Italia – s.n.]: nu doar partidele politice, dar și așa-zisele mișcări politice, ca să nu mai vorbim despre ideologiile ca atare”⁷. În sine, R. Esposito clarifică chestionarea cu privire la felul în care proliferarea termenului *impolitic* a fost (con)dușă prin chiar pierderea generală suferită de politică în sectoarele societății, în reperatele culturii și ale limbajului colectiv.

Fundamentarea răspunsului presupune așezarea conceptual-acțională în tiparele a patru direcții recunoscute în/prin: registrul comun al *impoliticului* și al *antipoliticului*; echivalarea *impoliticului* cu o teologie politică negativă, cu valențe gnostice ancorate unui dualism care îi limitează sever potențialul hermeneutic; *impoliticul* reprezintă o categorie intrinsecă a modernității, recognoscibilă la nivelul fazei extreme a crizei sale; filosofia *impolitică* moștenește cea mai înaltă voință politică de putere, reclamând un monopol al judecății cu privire la

³ Carsten Strathausen (ed.), *A Leftist Ontology: Beyond Relativism and Identity Politics*, University of Minnesota, 2009.

⁴ Lars Tønder, Lasse Thomassen (eds.), *Radical Democracy. Politics between Abundance and Lack*, Manchester and New York, Manchester University Press, 2005.

⁵ Roberto Esposito, *op. cit.*, pp. 13-14.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Roberto Esposito, *Categories of the impolitical*, New York, Fordham University Press, 2015, p. xiii.

aceasta⁸. *Non-poziția* pe care *impoliticul* o adoptă și o cultivă nu reprezintă „nici o asumare apologetică a politicului, nici o retragere imposibilă din acesta. *Non* este limita care definește politicul, circumscriindu-l”⁹, în sensul în care „departe de a intra în conflict cu conflictul politic și de a nega politicul drept conflict, *impoliticul* consideră politicul singura realitate și totalitate a realității”¹⁰.

În aceste cadre cu privire la diferența de sens imprimată de prefixele *im-* și *anti-*, se cere a fi discutată dezbaterea Esposito – Marchart, cultivând-în-formă-extinsă verificarea de către Oliver Marchart a unei finalități de/în cercetare, aceea potrivit căreia, delimitarea coordonatelor gândirii politice post-fundaționale actuale (ale *actualității*), nu este suficientă pentru dezvoltarea conceptual-emergentă a termenului *politic*. Demersul implică, recapitulativ, filtrarea tezei privind evidența care stabilește că *politicul* integrat corpus-ului diferenței de raportare la *social* și la *politică* „deservește drept indicator al imposibilității sau al absenței unui fundament final al societății (...). Politicul poate lua forma fenomenală sau conceptuală de *eveniment*, *contingență*, *antagonism*, *libertate* sau *indecidabilitate* (...) și indică momentul închiderii parțiale și al înființării: momentul societății”¹¹. Prin reunirea lui Nancy, Lefort, Badiou și Laclau, O. Marchart conchide că, în situația în care „rezultatul politic al dizolvării markerelor de certitudine este indecizabil, dizolvarea rămâne însăși condiția prealabilă a politizării și a emancipării”¹².

Implicarea activ-ideatică în dezbatere a lui R. Esposito oferă oportunitatea de a revedea avertismentul emis de O. Marchart, acela de a nu confunda post-fundaționalismul cu valențele lui *anti-* sau cu tezele postmoderne care îl acreditează investit cu rolul de a slăbi statutul ontologic al politicului. Atragerea în aceeași paradigmă a unui grup eterogen de filosofi reduce, constată R. Esposito, demersul investigativ, la reconstruirea itinerariilor diferite, la sublinierea diferențelor semantice și conceptuale existente și, astfel, blochează demersul într-un singur orizont de sens¹³, acela al reflexului lui *post-*. Analiza lui O. Marchart nu presupune doar utilizarea, în registre comune, a diferenței politice, ci recomandă și demersul de verificare a unui singur registru, la rândul său cu diferențe specifice, extins înspre contingența, conflictul și natura evenimentială a politicului, palier preocupat de/cu însumarea divergențelor și a dezacordurilor, dar, mai ales, de/cu indicarea „mizelor politice pe care le implică atitudinea post-fundațională”¹⁴.

R. Esposito consideră că problema identificată în cercetarea lui O. Marchart persistă și în demersul lui Carsten Strathausen, de aducere-împreună a unor „gânditori care împărtășesc o depășire a dialecticii marxiste și post-marxiste, dar care nu au prea multe în comun”¹⁵. Cu privire la reperul considerat de Esposito principal al demersului – *neo-ontologie* –, recursul este unul ilustrativ în con-

⁸ *Ibidem*, p. xvii.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Oliver Marchart, *op. cit.*, p. 155.

¹² *Ibidem*, p. 156.

¹³ Roberto Esposito, *Instituting Thought. Three Paradigms of Political Ontology*, *op. cit.*, p. 14.

¹⁴ Oliver Marchart, *op. cit.*, p. 156.

¹⁵ Roberto Esposito, *Instituting Thought. Three Paradigms...*, *op. cit.*, p. 14.

cretețe, dar secvențial, etapizat în/prin două cadre trasate. Primul prevede raportarea la principiile ontologice de stânga, recunoscând un cumul de aserțiuni independente, prin verificarea unui set de contradicții performative, *de dincolo de și din afara* (și nu de depășire a) dialecticii marxiste. Al doilea propune implicarea unei precauții ferm afirmate, aceea de impunere a unei minime distanțe față de aserțiunea potrivit căreia, în spiritul relativismului postmodern, sunt atâtea ontologii, câte opinii politice există¹⁶.

Metoda care funcționează în cercetarea lui O. Marchart și a lui C. Strathausen devine, în demersul lui Lars Tønder și al lui Lasse Thomassen, o formulă de lucru ghidată de divizarea democrației radicale prin raportare la gânditori-partea-unor-categorii-opuse, integrând două versiuni (*rute*, așa cum insistă cu privire la Hegel, Nathan Widder) distincte – natura hegemonică a politicii și strategia pluralizării. În sine, demersul este depistat în *regula lui între* – pe de o parte, *și/sau abundența* (*ontologiile abundenței*, care în structura lor trădează profilul lui Deleuze, prin crearea de rețele mereu noi de materialitate, de flux și de energie, situație și situare în care chiar prezentă, *lipsa* este surclasată de realitatea noilor diferențe, care se succed într-o devenire potențial infinită), pe de altă parte, *și/sau absența* (variantă, via Laclau, de gândire a viitorului democrației radicale și a politicii demarând de la un punct de vid constitutiv, *lipsă* instituționalizată în maniera unui fundament absent): „democrația radicală se amplasează drept o joncțiune critică între cele două tipuri distincte de imaginar ontologic – abundență și lipsă –, pe care le conceptualizează diferit și distinct. (...) Ontologia lipsei vizează diferența radicală în termeni non-simbolici, pe când ontologia abundenței conceptualizează diferența radicală ca pe o multiplicitate abstractă, din a cărei contingentă rezidă rețelele, adăugând, deopotrivă, adâncime și înălțime experienței“¹⁷.

*Trei paradigme ale ontologiei politice în comentariul
lui Roberto Esposito – esențializări teoretice în regula lui trei*

Comentariul (destitutiv) privind paradigma 1

Arondată lui Heidegger – *cel care nu a pretins vreodată a fi gânditor politic* – paradigma *puterii destitutive* este angrenată de Roberto Esposito țesăturii ideatice care supralicitează, analitic, firul paradigmatic de legătură al intelectualilor de stânga cu un gânditor de dreapta, prin chiar dispozitivul „negativ“ al diferenței ontologice pe care Heidegger îl articulează, prefigurând semnele cotiturii *impoliticului* care i-au succedat. Comentariul lui Esposito vizează paralelismul imperfect instaurat între diferența ontologică și bipolaritatea *politic-impolitic*, prin verificarea funcționării *negației* – modalitate negativă a „ne-ascunderii“ –, analogie care evidențiază faptul că politica provine din *presupunerea impolitică* care, pe de o parte, o întemeiază, iar, pe de altă parte, o descompune. *Impoliticul*,

¹⁶ Carsten Strathausen (ed.), *op. cit.*, pp. 34-35.

¹⁷ Lars Tønder, Lasse Thomassen (eds.), *op. cit.*, p. 7.

perceput, până la un moment dat, drept pilon negativ al politicii, devine negația sa absolută: „Atunci când și-a pierdut contactele cu o politică tot mai degradată, impoliticul se extinde până la ocuparea întregului orizont ontologic (...). Dacă impoliticul este considerat sursa politicului, atunci când acesta din urmă implodează în tehnologie, impoliticul ajunge și el să alunece în neant”¹⁸.

Valențele care primează în comentariul lui R. Esposito sunt trei ipostaze-coordonate cu sens, pe care filosoful le atribuie atât *tonalității* heideggeriene (ton activ – manieră acțională pasivă, în ceea ce privește categoria potențialității, a intensității *impolitice* a dezactivării *politicilor*), *partiturii* de resemnificare a presupuziției *negative* – integrate prefixului *im-* (*impolitic*) –, în sensul excluderii judecăților afirmative, prin conservarea unei realități marcate de conflicte de putere și de interese, cât și *afirmării* rezultatului depolitizant comun pe care îl produce întreaga paradigmă a dezactivării, de dizolvare a existenței politicului în enigma potențialității lipsite de act¹⁹.

Comentariul este unul elaborat – integrat ca un corp distinct, în text – produs oferit de relația filosofiei lui Heidegger cu politicul, parte a unui dispozitiv mobil-vectorial, în cadrul căruia, politicul și *impoliticul* se co-implică și se convertesc continuu unul în celălalt, fără a-și anula, ci, din contră, solidificându-și diferența: „Specificul concepției heideggeriene despre politic rezidă tocmai în relația antinomică cu dimensiunea impolitică. (...) Relația reprezintă atât presupuziția necesară, cât și provocarea sa internă. (...) Dacă politicul este întotdeauna generat pe un teren impolitic, acesta din urmă capătă, la rândul său, o semnificație politică, intrând în tensiune cu primul”²⁰. Elementul care primează, recunoaște Esposito, reprezintă, în fapt, o singură unitate de sens, și nu două elemente opuse, o unitate care poate fi privită din unghiuri diferite, o cale de acces la *cifrul de ansamblu al gândirii heideggeriene*. Comentariul presupune, așadar, situarea în raza concentrică a *impoliticului*, dar și aprofundarea dezactivării/dezarticulării/destituirii, în chiar fluxul intern al evenimentului, prag negativ de absorbție și ineficiență contracarantă – „politicul, așa cum îl gândește Heidegger, produce o implozie fără să lase alte urme”²¹.

Comentariul (constitativ) privind paradigma 2

La antipodul paradigmei post-heideggeriene, R. Esposito așază planul *imanenței*, conturat de Deleuze prin anularea diferenței ontologice, astfel încât forma unică a diferenței, în loc să fie detașată de dimensiunea ontică, va coincide cu devenirea însăși a ființei. Comentariul accentuează latura *puterii constitutive-instituitoare*, prin chiar raportarea la *regula lui vs.*, în sensul în care Deleuze renunță, prin anulare, excluzând, pe de o parte, noțiunea de *impolitic*, iar, pe de altă parte, suprimând presupuziția negativă a politicului, similar (aici) cu intensificarea accentului ontologic: „ontologia și politica experimentează cel mai înalt

¹⁸ *Ibidem*, pp. 5-6.

¹⁹ *Ibidem*, p. 7.

²⁰ *Ibidem*, p. 18.

²¹ *Ibidem*, pp. 75-76.

grad de suprapunere²². Cu toate acestea, observă Esposito, deschiderea este un blocaj în elaborarea deleuze-iană a unei gândiri politice eficiente, și *ființa – politica – gândirea* fiind private de orice articulare filosofică, confirmă că, etapizate, reperele dispun de două secvențe specifice – *înainte* denumește o etapă filosofică fără referințe politice, iar *după* precizează o orientare politică, lipsită de rigurozitate filosofică, care atestă că proporția de suprapunere în grad mai mare a politicii ființei determină o estompere a gândirii acesteia în cadrul specificității proprii. Extinsă la întregul proces ontogenetic, politica ajunge să-și piardă propriile contururi, iar în cele din urmă reușește să le confunde cu cele ale ființei. Impasul survine ca o reacție la pierderea lui Deleuze într-un demers emancipator al contactului cu negația²³.

Pentru Esposito, atributul *constitativ* implică, ontologic, suprapunerea pa-lieiului creativ și a celui de-creativ al realității, funcționând unitar, creativ și novator, ca putere infinit productivă a ființei, „gândirea fiind calificată prin crearea continuă de noi concepte mai degrabă decât printr-o reluare diferențială a ceea ce a fost deja gândit²⁴.”

În corpus-ul și mecanica dispozitivului ontologic al lui Deleuze, capitalismul nu poate fi negat, existența acestuia putând fi probată fie prin diferența afirmativă, fie prin faptul că „nicio formațiune socială nu poate dezlănțui fluxurile de dorință și de mișcare nomadă în măsura în care o poate face capitalismul“. Nu i se poate nega capitalismului ceea ce Deleuze denumește prin „contra-efectuări“ asupra cărora Esposito insistă considerându-le, în sinteză, un *act de efectuare* care se cere finalizat pe deplin, eliberat de contradicții și accelerat: „(...) accelerarea sau intensificarea pare să fie singura categorie politică a lui Deleuze: una orientată nu spre schimbarea stării de fapt actuale, ci, mai degrabă, spre împingerea ei către implozie (...). În apogeul dezvoltării sale, paradigma constitutivă tinde să se alăture paradigmei din partea opusă, printr-o respingere comună a gândirii instituitoare²⁵.”

Comentariul (institativ) privind paradigma 3

Roberto Esposito îi atribuie lui Claude Lefort a treia paradigmă ontologico-politică. Influența lefort-iană este considerată inferioară celei exercitate de primii doi gânditori, autori cu o teorie cunoscut-restrânsă, conservată într-/printr-o *latență* a receptărilor. În accepția lui R. Esposito insuficiențele prezintă un avantaj în echilibrul paradigmatic redat, în sensul în care dețin potențialul semantic neexploatat, cel care îi conferă un soi de vitalism prin raportare la epuizarea primelor două. Cu toate acestea, insistă Esposito, Lefort, deși sofisticat, este mai ermetic și, mai ales, mai relevant prin chiar eterogenitatea universului său cultural²⁶.

Soluția propusă de C. Lefort reprezintă o interpretare dinamică a actului de *instituire*, care separă și izolează conceptul de termenul de *constituire*, acor-

²² *Ibidem*, p. 8.

²³ *Ibidem*, p. 81.

²⁴ *Ibidem*, p. 9.

²⁵ *Ibidem*, p. 10.

²⁶ *Ibidem*, p. 146.

dându-i un plus de maleabilitate și expresivitate semantică, atrăgând în corpus-ul conceptual întemeieri profunde și nuanțări sociologico-antropologice²⁷: „Ființa socială nu este nici univocă, nici plurivocă, ci conflictuală, și de aceea paradigma poate fi definită ca neo-machiavelliană (...). Rolul politicului este de a pune în scenă diviziunea dintre doi, ridicând-o de la planul empiric al ciocnirii puterilor și al intereselor, la cel simbolic, al guvernării societății. (...) În cadrul paradigmei institutive, diferența rămâne ceea ce este, fără a se scinda în ruptura ontologică dintre politic și impolitic, ca la Heidegger, sau fără a fi aplatizată în coincidența deleuziană dintre ontologie și politică (...) Trecerea de la substantiv (*instituție*) la verb, *a institui*, indică deja o transformare profundă în ceea ce privește toate dispozitivele (...) politicii“²⁸.

Potrivit opiniei lui Esposito, *instituirea* corespunde unei sarcini a politicii a cărei intenție sau misiune constă în schimbarea propriului cadru normativ de funcționare a *mecanismului logic-institutiv*, receptat drept relație stabilită cu istoricitatea existenței și, pe de altă parte, a *mișcării institutoare*, decretate drept *creatio ex aliquo*: „Așa cum a susținut profesorul lui Lefort, Merleau-Ponty, a institui apare întotdeauna în contextul unei situații preexistente; se folosește întotdeauna de țesături care au fost țesute anterior, în domeniul artelor, științelor, gândirii și, firește, al politicii. (...) Nu se încredințează nici temporalității heideggeriene a evenimentului, nici celei deleuziene a repetiției (...). A institui (...) creează stabilitate și stabilizează creația“²⁹. *Instituirea praxis-ului* este decretată de Esposito ca paradigma care deține un posibil punct originar salvator, pornind din chiar interiorul crizei filosofiei politice contemporane, ca unică paradigmă a ontologiei politice aptă să (re)articuleze – politic –, deopotrivă, și ființa și gândirea.

O dezbatere-dialog

În comentariul lui Roberto Esposito realizat celor trei cadre teoretice ale dezbaterii numite – O. Marchart – C. Strathausen – L. Tønder și L. Thomassen – există o singură referință care susține prezența unui dialog. Bruno Bosteels, în Carsten Strathausen (ed.)³⁰, îl prezintă, explicit, pe Roberto Esposito, la nota 12, drept trimitere textuală la problematica filosofiei italiene, pe care o (am)plasează în secvența foucault-iană a ontologiei actualității, desemnată ca fiind responsabilă cu interogarea prezentului, interpretată în cheia substanțialității politicii, reper obligatoriu tranzitoriu pentru procesul de devenire al gândirii. În acest (con)text ideatic, Esposito este considerat teoreticianul care utilizează „ontologia actualității pentru a descrie ceea ce filosofia italiană oferă – de la Machiavelli la Vico, la Croce și Gramsci, și astfel putem afirma că reflecțiile acestora sunt plasate ca reunire și tensiune între istorie și politică“³¹.

²⁷ *Ibidem*, p. 151.

²⁸ *Ibidem*, pp. 11-12.

²⁹ *Ibidem*, p. 13.

³⁰ Bruno Bosteels, „Thinking, being, Acting, or, on the Uses and Disadvantages of Ontology for Politics“, Postfață, în Carsten Strathausen (ed.), *op. cit.*, pp. 530-563.

³¹ *Ibidem*, p. 562.

În *Living Thought. The Origins and Actuality of Italian Philosophy*³², referințele la ontologia actualității sunt punctate și punctuale, situate dincolo de ontologia lui Heidegger, de existența sferelor de acțiune (Karl-Otto Apel, Jürgen Habermas, John Austin sau John Searle), de subiectivitate (Hans-Georg Gadamer și Paul Ricœur) sau inconștient (Jacques Lacan), prin compararea limbajului cu o formulă în/prin care *semnificantul precedă și determină semnificatul*³³. Elementul care caracterizează, deopotrivă, filosofia italiană modernă, cât și pe cea contemporană, remarcă Esposito, consistă în conștientizarea faptului că ontologia actualității este traversată de alternative imposibil de mediat, care reclamă luarea unei decizii, atunci când mizele privesc conflictul politic și viața însăși, drept ansamblu și asamblaj de „impulsuri, dorințe și nevoi care străbat corpul indivizilor și al populațiilor într-o formă care este ireductibilă la distincția dintre *res cogitans* și *res extensa*, dintre rațiune și forță, sau dintre propriu și comun”³⁴. În acest context, R. Esposito include biopolitica amprentată de gânditorii italieni *actuali* drept demers extensiv, poziționat *dincolo de* interpretările empirice sau sociologice și astfel *depășind*, prin plus-mobilizare, nodurile esențiale (via Nietzsche și Foucault) care o sedimentează (și) în reperatele tradiției italiene.

R. Esposito analizează tocmai punctul coincidenței dintre politică și ontologie, reperatele care validează, deopotrivă, inseparabilitatea puterii de potență, până la pragul de identificare a uneia cu cealaltă, problemă pe care, observă Esposito, nu au elucidat-o și nu au rezolvat-o complet nici Spinoza și nici Machiavelli. Dacă logica antagonismului este înscrisă în planul imanenței, existența unor potențiale transformări irigă cu sens momentul transformării conflictului în interes non-politic, ghidat de prerogative economice, „dincolo de un anumit prag, rezultând nevoia unui nou impuls de transcendență capabil să creeze o nouă ordine. (...) În termeni filosofici, aceasta exprimă punctul de fractură survenit în relația antinomică dintre antagonism și imanență”³⁵.

Plinătatea prezentului echivalează cu *ontologia actualității*, (supra)punere care vizează modalitatea prin care „fluxul productiv al vieții devine terenul schimbător al identificării între filosofie și politică”³⁶. Dacă politicul ar fi în întregime absorbit de ontologie, în sensul în care cea din urmă *este mai importantă decât politica*, în contextul filosofiei postmoderne, primatul ontologic este unul absolut, ontologia fiind absorbită de politic. Este momentul în care R. Esposito fundamentează o miză paradigmatică de raportare – *paradigma puterii constitutive*, dispusă „a salva politica de la alunecarea sa treptată în juridic, ca și în cazul autonomiei politicului și a impoliticului”³⁷, demers care însă nu completează un *orizont afirmativ*³⁸ al existenței.

³² Roberto Esposito, *Living Thought. The Origins and Actuality of Italian Philosophy*, Stanford, Stanford University Press, California, 2012.

³³ *Ibidem*, p. 6.

³⁴ *Ibidem*, p. 25.

³⁵ *Ibidem*, p. 54.

³⁶ *Ibidem*, p. 175.

³⁷ *Ibidem*, p. 235.

³⁸ Problematika unui *orizont afirmativ* este conectată de Esposito (inclusiv) politizării *negației*, (de)tentă pe care o recunoaște ca marcantă în corpus-ul „marilor texte ale secolului al XX-lea, care provin din sfere lexicale diferite”, parcurgând etapele – de la statut lingvistic la rol logic, ulterior ontologic, pentru a ajunge la unul performativ „de excludere a oricui este negat”. Acesta este considerat de către Esposito „momentul în care operatorul negativ – care este necesar determinării logico-lingvistice – devine negația a ceva sau a cuiva,

Totul este ontologie politică!

Instituting Thought. Three Paradigms of Political Ontology îndosariază, pe baza unui studiu analitic, trei paradigme ale ontologiei politice pe care le lansează ca substanță ideatică prin intermediul comentariului dezvoltat de Roberto Esposito. Demersul este decretat unul *asimetric*, în ideea în care titlul-reper trimite explicit la *paradigma de ordinul trei*³⁹, printr-un comentariu din interior, (am)plasat la limita definire-extrapolare, cu scopul declarat de a reconfigura datele preexistente într-o formă și printr-o formulă nouă, pledând în favoarea unei gândiri *instituitiv-programatice*. *Trei*-ul – via Claude Lefort – este poziționat într-o relație dezechilibrată cu *unu* (pe filiera Heidegger) și cu *doi* (tributar lui Deleuze), în sensul în care *unu + doi = axe paradigmatică*, care ofertează *trei*-ul cu valențe de alt/nou *centru gravitațional*.

Raportul menționat nu este unul disjunct, ci integrat unei urzeli comune, țesătură care configurează aspectul categorial al ontologiei politice în accepțiune specifică, de natură post-metafizică. Demersul este unul dedicat individualizării particularităților abordării politico-ontologice, având sens distinct comparativ cu teoriile sociologice sau filosofico-politice, dar detașat de amplasarea în lăuntru unui domeniu specific regional, registru semantic și de semnificație extins înspre „(...) configurația neapărat politică a praxisului politic, precum și înspre caracterul politic în ultimă instanță al fiecărui eveniment”⁴⁰.

Totul este ontologie politică! – este convingerea lui Roberto Esposito, concluzie pe care o putem deduce din corelația operată între/dintre acțiunea politică ca implicând spațiu – timp – ființă umană și ierarhiile filosofiilor politice, în genere, fundamentată pe actul intensiv de conștientizare a acestui aspect: „Proeminența filosofică extraordinară a operelor politice ale lui Platon, Aristotel, Hobbes, Rousseau și Hegel se datorează faptului că nu sunt doar teorii, ci tocmai ontologii politice. Acest lucru este valabil și pentru marii gânditori politici ai secolului al XX-lea, de la Weber la Schmitt, Arendt și Foucault – care sunt toți autori ai ontologiilor politice în sensul cel mai deplin al termenului, mai degrabă decât al filosofiilor”⁴¹. Inclusiv *negația* cu privire la presupuzițiile și efectele de natură politică, consideră Esposito, se fundamentează pe opoziția manifestă *politic – impolitic* sau *apolitic*, în sensul în care „a nu fi politic” definește o coordonată de situație în chiar opoziția de natură politică: *apolitic*-ul sau *antipolitic*-ul reprezintă stadii-consecințe ale detașării de momentul *instituirii*, cel care este întotdeauna politic⁴².

trecând astfel din planul limbajului și al gândirii în planul ființei”. În seria reperelor identificabile la Schmitt, Saussure, Freud, Heidegger și Kojève, ideea care se fundamentează reprezintă chiar intensificarea *negativului*, amplasat în „sfera ontologică a neantului” (Roberto Esposito, *Politics and Negation. For an Affirmative Philosophy*, Cambridge, Polity Press, 2019, p. 6). Evidența stabilită vizează legătura *negativ – pozitiv* în postulare, germinând o ipostază productivă a *negativului*, de încorporare a potențialului acestuia de mișcare și de transformare în lăuntru unui „negativ afirmativ” (*Ibidem*, p. 9).

³⁹ Cea de-a treia paradigmă devine un argument esențializat, tocmai prin ceea ce R. Esposito anunță în *The Third Person. Politics of life and philosophy of the impersonal* (Cambridge, Polity Press, 2012), drept *opțiune de ordinul trei*, care scapă de reflexele primelor două variante, subsumând datele de ființare ale celui mai ridicat grad de plural autentic (*Ibidem*, p. 191).

⁴⁰ Roberto Esposito, *Instituting Thought. Three Paradigms of Political Ontology*, *op. cit.*, p. 2.

⁴¹ *Ibidem*, p. 2.

⁴² *Ibidem*.

Ontologia politică nu dispare, ci, din contră, din/pe constructul desăvârșirii fundamentului metafizic, reclamă necesitatea unei *institui* diferite a politicului, demers care co-implică un orizont *negativ*, echivalat nefondării, lipsei de fundament a relației ființă – politică. În acest spațiu al fisurii (*diferenței*) se instituie ceea ce Foucault denumea, prin *ontologiile actualității*, moment combinatoriu al poziției și al sensului relației *ființă – politică – diferență*, triumphi paradigmatic a cărui rază concentrică trasează semnificația celor trei paradigme prezentate/propuse și comentate de Esposito: „Politica (...) reproduce diferența ontologică în sine, așa cum susține Heidegger. Sau poate constitui, în schimb, caracteristica intrinsec-diferențială a unei ființe extinse pe un singur plan de imanență, ca în perspectiva lui Deleuze. În fine, într-un alt registru semantic, interpretat de Lefort, (...) ființa socială este instituită printr-o diferență simbolică care posedă caracteristicile politicii. Acestea sunt tocmai figurile delimitate de cele mai importante trei paradigme ontologico-politice ale filosofiei contemporane: cea post-heideggeriană, cea deleuziană și paradigma institutivă, încă în proces de elaborare”⁴³.

Cu o mențiune necesară care vizează tocmai sensul comentariului lui R. Esposito, în elaborarea celei de-a treia paradigme. Deși diferite ca substanță și structură, și cu accente opuse, perspectiva post-heideggeriană și cea deleuziană devin teorii înscrise (*actualității*) crizei politicului; doar cea de-a treia paradigmă dispune de substanța de a *institui*, prin inversarea derivei și prin capacitatea de a articula, un proiect nou, *afirmativ*. Tocmai în relația cu orizontul afirmativ se joacă diferența paradigmatică – negație intensivă la Heidegger, reperabilă în decalajul constitutiv dintre ontologie și politică; suprapunere-fără-rest a ontologiei și a politicului la Deleuze; re-articularea productivă a ființei și a politicii fiind redată printr-o *relație reciproc-afirmativă*.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ (SELECTIV)

- Bosteels, Bruno, „Thinking, being, Acting, or, on the Uses and Disadvantages of Ontology for Politics“, Postfață, în Carsten Strathausen (ed.), *A Leftist Ontology: Beyond Relativism and Identity Politics*, University of Minnesota, 2009, pp. 530-563;
- Esposito, Roberto, *Living Thought. The Origins and Actuality of Italian Philosophy*, Stanford, California, Stanford University Press, 2012;
- Esposito, Roberto, *The Third Person. Politics of life and philosophy of the impersonal*, Cambridge, Polity Press, 2012;
- Esposito, Roberto, *Categories of the impolitical*, New York, Fordham University Press, 2015;
- Esposito, Roberto, *Politics and Negation. For an Affirmative Philosophy*, Cambridge, Polity Press, 2019;
- Esposito, Roberto, *Instituting Thought. Three Paradigms of Political Ontology*, Cambridge, Polity Press, 2021;
- Marchart, Oliver, *Post-Foundational Political Thought Political Difference in Nancy, Lefort, Badiou and Laclau*, Edinburgh University Press, 2007;
- Strathausen, Carsten (ed.), *A Leftist Ontology: Beyond Relativism and Identity Politics*, University of Minnesota, 2009;
- Tønnder, Lars; Thomassen, Lasse (eds.), *Radical Democracy. Politics between Abundance and Lack*, Manchester and New-York, Manchester University Press, 2005.

⁴³ *Ibidem*, p. 4.